

РЕЦЕНЗИИ

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
АНАЛИЗИ**

Тодор Ангелов

НОВ УЧЕБНИК ПО ИСТОРИЯ НА ПЕДАГОГИКАТА И НА БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Историята на педагогиката и на българското образование има основополагащо значение за професионалното изграждане на бъдещите педагогически кадри. Затова на нейното изучаване във висшите и полувисшите училища с педагогическа ориентация се определя водеща, приоритетна роля в системата от учебни дисциплини. И това е обяснимо. Защото тази дисциплина разкрива историческия процес и богатият опит в развитието на образованието от неговото зараждане до наши дни. Заедно с това тя очертава трайната зависимост между характера на всеки етап от развитието на човешкото общество и характера на различните образователни системи. Историята на педагогиката не е нито описателна, нито фактологическа, нито хронологическа наука. Тя поставя акцента върху закономерностите, присъщи на процесите в развитието на системите на образованието, а следователно и върху закономерностите, свойствени за самите процеси на възпитанието и обучението.

Излезлият неотдавна учебник по история на педагогиката и българското образование, на издателска къща "АСТА" — Велико Търново, е истинско събитие в новата педагогическа книжнина. Учебникът респектира. Поради това си позволявам, и то с удоволствие, да посоча някои особено значими качества на помагалото.

Преди всичко респектът идва от състава на авторския колектив: проф. д-р Жечо Атанасов, проф. д-р Марин Люлюшев, доц. Йордан Колев, ст. ас. кпн. Албена Чавдарова и гл. ас. Стоян Долапчиев. Както се вижда, това е едно научно обединение на авторитетни и изявени в педагогическата наука автори, автори с трайни интереси към теорията и практиката на образователното дело в света и у нас.

Учебникът безусловно беше необходим и той се роди под напора на обществените промени. Съдържанието на учебника е освободено от едностранчивата идеологическа и пристрастна партийна оценка на процесите

сите и явленията. Авторите ни показват, че е възможно без да се нарушава историцизмът, разглеждането на образованието да се извършва не от класово-партийни позиции, а обективно, без досадния, натрапчив и фалшив политически субективизъм.

Учебникът показва научната амбиция на авторите да извеждат на преден план проблеми с общочовешка значимост. С разработките на отделните теми те внушават идеята, че образованието винаги се основава на националните традиции на всеки народ, но за неговото развитие огромно значение има историческото наследство и тенденциите в развитието на образованието в другите страни на света. Това принципно положение безусловно трябва да се има предвид при всяко съвременно начинание за реформи на образованието. В книгата авторите защитават идеята, че няма настояще образование, ако се пренебрегва миналият опит, ако се нарушава естествената и необходима приемственост.

Авторите не ни поднасят готови схеми, готови модели и предписания. Но те въоръжават новите генерации от педагози с внушително богатство от идеи и различни педагогически решения, които могат да се интерпретират с успех в съвременната система за обучение и възпитание.

Тематичното структуриране на съдържанието на учебника в значителна степен пренебрегва традиционната периодизация и хронология. *Възприет е проблемно-тематичният подход.* Това е позволило на авторите, прилагайки селективния метод, да очертаят значимите, върховите моменти и периоди, водещите идеи в образованието, да ги обосноват с необходимия, но не прекален анализ на историческите, икономическите и културните условия, които обуславят възникването и развитието на педагогическите системи и теории.

В двата основни дяла е систематизирано с научни критерии богатството на световната и националната образователна култура до Втората световна война. Качествено нова интерпретация получава особено педагогическото наследство на Коменски, Русо, Песталоци, Хербарт, на Фрьобел и Дистервег и др. Нов момент са разделите за развитието на предучилищната педагогика и на педагогическата мисъл в края на XIX и началото на XX в. Тези важни периоди в развитието на педагогическата теория и практиката са разгледани в техните действителни научни измерения. Подчертан е огромният принос на плеядата последователи на прогресивните педагогически идеи за развитието и изменението на класно-урочната система, както и ярките представители на реформаторското движение в педагогиката. От публикувания труд читателят долавя обективността, а не доскорошната идеологическа мотивация и негативно-оценъчното отношение към такива колоси в теорията на обучението и възпитанието като Хербарт, Кершенщайнер, Джон Дюи, Шарелман и др. Те оставят трайна дупка в педагогическата наука със своите нови възгледи за обучението и възпитанието, за мястото и стимулите в развитието на учениците, за преодоляване на съществените недостатъци в класно-урочната дейност.

В критичен план, но не и в nihilistичен, е разгледано педагогическото дело на А.С.Макаренко, както и хуманистичните и демократични

възгледи на Сухомлински и на Янош Корчак. Този подход на съставителите на учебника е свидетелство за тяхната научна извисеност, за тяхното искрено и честно отношение към възникналите и използвани алтернативни теории и възгледи за обучението и възпитанието.

Разделът за българското образование обхваща 14 проблемно-тематични кръга. Те имат глобален характер и разкриват ярките страници от развитието на нашето национално просветно богатство. Прави силно впечатление успешният опит на авторите да разглеждат същността на съответните проблеми в пълна зависимост от конкретните исторически и обществени условия на България. Но не само това. Проблемите се разглеждат и на фона на световните и по-конкретно на европейските образователни процеси и идеи, които имат общочовешка значимост и се отразяват и в системата на българското образование. От разработките се разбира колко силно, колко трайно и непреходно е желанието на българския народ към духовно извисяване, към образованост и просвета, независимо от превратностите на историческата ни съдба.

Силен акцент е поставен върху функцията на образованието да предпазва от асимилация националната ни култура и просветна традиция и да ги съхранява и предава на поколенията като национално достояние.

За първи път авторите отделят значително място и внимание на българското образование в Банат и Трансилвания, във Влахия и Молдова, в Бесарабия и Русия, в Северна и Южна Добруджа, в Македония и Одринска Тракия след Освобождението. По този начин читателят получава цялостна картина за националните традиции на българското образование, за неговата прогресивна историческа мисия да поддържа българския дух и съзнание. Разделът за българското образование е пропит от чувството за национално достойнство. Убедително е показано творческото превъплъщение на световните тенденции в теорията и практиката на българското образование. Без излишна парадност и помпозност, скромно, са очертани и приносните моменти на националната история на българското образование в общия ход на прогресивното развитие на учебното дело в европейския и особено в балканския регион.

При изработването на учебника е използвана методология, която е позволила на авторите успешно да структурират огромното богатство от педагогическо наследство. Изложението на всяка тема е направено пестеливо, дори на места изглежда схематично, но то очертава същността на всяка тема. Избегната е фактологическата обремененост. Данните, илюстрациите и историческите документи и материали са използвани функционално, като надеждни информационни източници. Езикът на изложението се отличава с научна прецизност, стегнатост и точност при използване на понятийния апарат. Изложението е увлекателно, разбираемо, мотивирано!

Като цяло учебникът има и едно изключително важно достойнство. Без да натрапва идеи, разработката насочва към особено ценните постижения в историческото развитие на образованието. И макар че третира проблеми, характерни за миналото на обучението и възпитанието, учебникът транслира идеи, теории, нужни на съвременната педагогическа те-

ория и практика. Т.е. той е отворен за настоящето и бъдещето на образованието. Особено допадат изведените от авторите идеи за развиващия характер на обучението и възпитанието, за позицията на ученика като субект при възпитанието и обучението, за дейностния характер на педагогическия процес и др.

Използваната и приложената в края на учебника литература също респектира и предизвиква уважение към изследователския труд на авторите.

Постижение, и то оригинално и ново, е разработената система от видеоматериали, необходими за разглеждането на всяка тема от българското образование.

Малко е да се каже, че учебникът е полезен за подготовката на студентите. Той ще бъде еднакво полезен и за тях, и за работещите учители и просветни дейци. В него те ще намерят един нов прочит на историята на педагогиката и на българското образование.

Критичната оценка на учебника ми дава основание да препоръчам на авторите, вероятно при следващите издания на учебника, да разширят и да разкрият по-пълно и по-цялостно огромното съкровище на реформаторското движение в педагогиката както в световен, така и в национален мащаб. В предложения вид то изглежда много фрагментарно и твърде бедно представено. А неговото богатство от идеи не е достатъчно изучено и познато на широката педагогическа аудитория. Особено ми се иска по-ярко да се очертаят реформаторските идеи в развитието на българското образование от началото на века до днес.

Мисля, че историците на педагогиката не бива да премълчават и да не поставят, макар и на критична оценка, образователното дело в света и у нас през последните 50 години. Нека и за този период се прояви научната обективност, тъй като и той е изпълнен не само с безплодни лутания, но и в родното образование има начинания и постижения, които могат да се измерват с европейски стандарт.